

УДК 330.322.2:621

Карачина Н.П., доцент, к.е.н., Вітюк А.В. (Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця)

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАШИНОБУДУВАННІ ВІННИЧЧИНИ

Досліджено сучасний стан та основні чинники впливу на розширення діяльності машинобудівних підприємства регіону. Розглянуто динаміку здійснення інвестицій в підприємства машинобудування Вінницької області, досліджено рівень рентабельності підприємств та виявлено проблеми їх функціонування.

Ключові слова: інвестиції, виробництво, індекс, імпорт, рентабельність.

The paper researched the contemporary state and principle influencing factors on machine-engineering enterprises expansion activity in Vinnitsa region. The dynamics of investment in machine-engineering enterprises in Vinnitsia region had been considered. The level of profitability of enterprises and reviewed the issues for their functioning had also been researched.

Key words: investments, manufacturing, index-factor, import, profitability.

Исследовано действительное состояние и основные факторы влияния на расширение деятельности машиностроительных предприятий региона. Рассмотрено динамику осуществления инвестиций в предприятия машиностроения Винницкой области, исследовано уровень рентабельности предприятий и выявлено проблемы их функционирования.

Ключевые слова: инвестиции, производство, индекс, импорт, рентабельность.

На сучасному етапі держава намагається створити цілісну програму соціально-економічного розвитку, реформувати економіку, забезпечити необхідні механізми господарювання. Але в той же час забезпечення розширеного відтворення економіки України на інноваційній основі потребує різкого посилення інвестиційної діяльності. Активізація інвестиційної діяльності, по суті, є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, оскільки лише на її основі можна реально подолати загальноекономічну кризу та здійснити структурну перебудову економіки країни та її регіонів. Сьогодні у наукових, політичних, владних колах та засобах ма-

сової інформації досить широко обговорюють питання визначення пріоритетних напрямків та стратегії розвитку країни. Однак без врахування регіональних особливостей розвитку економіки виробити єдину правильну концепцію розвитку як регіону, так і країни неможливо. Стратегічне управління економікою регіону передбачає проведення детального аналізу теперішньої ситуації для виявлення пріоритетних напрямків розвитку. Таким ключовим напрямком в господарстві Вінниччини можна вважати розширення інвестування.

Метою статті є поглиблене вивчення стану інвестиційної діяльності в машинобудівній галузі і конкретизація основних детермінантів впливу на обсяги здійснюваних інвестицій в діяльність машинобудівного комплексу Вінниччини.

Питаннями інвестиційного забезпечення машинобудівних підприємств в Україні займаються низка науковців, серед яких доцільно виділити М. Макаренка, О. Шапурова, Д. Малащука, В. Ольшевського, Є. Бридуна. Зважаючи на різноспрямованість проведених досліджень сучасного стану здійснення інвестиційної діяльності, важливим є проведення аналізу тенденцій інвестування у машинобудівні підприємства Вінницької області.

На даному етапі інвестиційна ситуація у Вінницькій області характеризується двома аспектами. З одного боку, спостерігаються позитивні тенденції – обсяг інвестицій поступово зростає (табл. 1). Однак доцільно зазначити, що Україна все ще знаходиться в переліку країн, які мають найнижчу інвестиційну привабливість.

Таблиця 1

Обсяги інвестицій у розвиток економіки Вінниччини

Рік	Обсяг інвестицій, млн. грн.	Відхилення	
		абсолютне, млн.грн.	відносне, %
2005	2065,4	-	100
2006	2923,6	858,2	41,55
2007	4651,7	1728,1	59,1
2008	5486,9	835,2	17,94

Примітка. Дані отримано зі статистичного щорічника України за 2008 рік [1].

З отриманих даних можна судити про відсутність чіткої політики зростання чи спаду, саме тому Вінниччина має створити нормальні умови для інвесторів. Важко робити інвестиційний прогноз та вже зараз можна говорити про чинники, від яких залежатиме обсяг інвестицій. Якщо процес реформ буде продовжено, це зможе стати аспектом привабливості для іноземних інвесторів.

Машинобудівний комплекс займає одне з ключових положень у економіці Вінницької області і визначає політичне і економічне становище країни, рівень її виробничого потенціалу (рис. 1). Машинобудування – це стратегічна експортоорієнтована галузь, яка є ключовим напрямом акумуляції науково-технічних здобутків. В Україні цей багатогалузевий комплекс історично має потужний та унікальний за своїми можливостями виробничий потенціал, що відображено на рис 1. та табл. 2 [3, С. 80].

Таблиця 2

Індекси обсягу продукції промисловості за видами діяльності
(до попереднього року; відсотків)

Галузі господарства: Промисловість	Роки			
	2005	2006	2007	2008
	113,1	106,0	108,7	99,3
Машинобудування, виробництво:				
машин та устаткування	111,3	110,6	105,4	93,7
електричного, електронного та оптичного устаткування	113,8	112,7	107,2	95,0
транспортних засобів та устаткування	116,8	75,0	107,1	96,1
	97,6	123,7	98,9	88,5

Примітка: Дані отримано зі статистичного щорічника України за 2008 рік [1].

В останні десятиріччя у зв'язку з прискореними темпами розвитку галузі машинобудівними центрами і вузлами стали середні міста і навіть малі, така ситуація є характерною для Вінницької області. У них відкривалися філії підприємств, розташованих у великих містах, будувались вузькоспеціалізовані заводи, продукція яких (у вигляді комплектуючих виробів) надходила на великі підприємства. Однак процес розміщення підприємств не міг призвести до формування такого важливого і раціонального (у соціальному відношенні насамперед) елемента територіальної структури машинобудівного комплексу, як район машинобудування, необхідні були ще й значні вливання капіталу. Незважаючи на позитивні результати діяльності ряду машинобудівних підприємств Вінницької області, існує ряд суттєвих обставин, які змушують усі підприємства розвивати інвестиційну діяльність: мінливість зовнішнього середовища, швидка глобалізація, інтелектуалізація виробництва, загострення конкуренції, розвиток інформаційних технологій; постійне скорочення життєвого циклу товару, зростання потреби у високотехнологічних продуктах, загострення екологічних проблем.

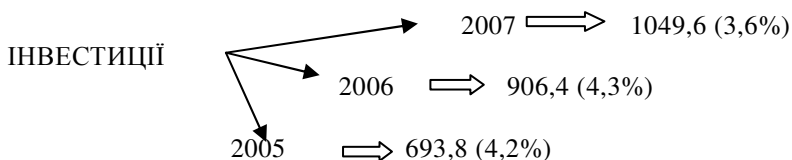

Рис. 1. Показники розвитку машинобудування України, прямі іноземні інвестиції, млн. дол. США (% до загального обсягу інвестицій)

Машинобудування це фактично найважливіший сегмент вітчизняної промисловості, від якого залежить майбутній напрямок розвитку технічного прогресу основних засобів виробництва. Загалом перспективи розвитку вітчизняного машинобудування країни вкрай низькі, це пояснюється існуванням ряду негативних явищ, що робить доволі проблемним насичення інвестиціями машинобудівної галузі Вінницької області та підвищення її конкурентоспроможності.

Серед основних проблем, які не дозволяють машинобудуванню Вінниччини стабільно розвиватись, можна виокремити:

1. слабка система стимулювання до залучення інвестицій і заохочення до пошуку нових технологічних рішень і їх впровадження у виробництво;
2. зосередження зусиль на виробничих процесах і нехтування науково-дослідною діяльністю, як правило, інноваціями, а відповідно й інвестиціями займаються здебільшого потужні підприємства;
3. слабкий взаємозв'язок науки і виробництва;
4. дисбаланс між експортом та імпортом продукції машинобудування, що проявляється в зростанні імпорту тих видів продукції, які вітчизняні підприємства можуть виробляти самостійно;
5. нагальна потреба в швидкому оновленні основних фондів, які є матеріально-технічною основою виробничого потенціалу підприємства;
6. відсутність власних джерел фінансування інвестиційних проектів та обмежені можливості в залученні зовнішніх джерел, з наявністю низької загальнодержавної інвестиційної привабливості;
7. відсутність узгодженої та системної роботи всіх служб підприємства у напрямку підвищення інвестиційної привабливості підприємства;
8. слабка система прогнозування та моделювання роботи підприємств із врахуванням глобалізаційних процесів та тенденцій;
9. слабка система стимулювання залучення інвестицій і заохочення пошуку нових технологічних рішень, їх впровадження у виробництво.

Отже, перед підприємствами машинобудування існує непросте завдання зміцнення свого виробничого потенціалу шляхом залучення і оптимального використання інвестицій.

Для подальшого дослідження і аналізу доцільно використати інформацію за попередні кілька років. За період 2005-2007 роки в області, як і в Україні в цілому, була досягнута стабілізація в інвестиційній діяльності, тобто спостерігається приріст основних показників. За вказані роки на Вінниччині спостерігалася активізація як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. Однак погіршення фінансово-економічної ситуації в 2008 році відповідним чином позначилось і на інвестиційній сфері області, незважаючи на помітне зростання обсягу інвестицій в економіку області.

Показники розвитку економіки Вінниччини свідчать, що переважна частка капітальних вкладень була у формі інвестицій в основний капітал, за період 2005-2008 років вона коливалася в межах 82,0%-88,9%, значно меншу частину було витрачено на поліпшення об'єктів 8,1%-12,8% від усіх укладень. Найменшу частку займали вкладення в інші необоротні матеріальні і нематеріальні активи – 2,1%-4,4%. Таким чином, за підсумками останніх років частка Вінниччини в загальнодержавному обсязі капіталовкладень становила 1,8%-2,2%. За цим показником область посідала місце в другій половині переліку областей за розміром зростання капіталовкладень. Спостерігається відсутність стабільної динаміки зростання темпів приросту інвестицій, оскільки у 2005 році область за цим показником мала високі результати. Але вже у 2008 році Вінницька область серед регіонів України посіла двадцять третє місце. Це можна пояснити тим, що у 2008 році скорочення капітальних вкладень становило 7,7%, що на 5,1 відсоткових пункти більше загальнодержавного рівня. Серед регіонів вкладання коштів найвищим є обсяг капітальних вкладень в розрахунку на одну особу у м. Вінниці. Що стосується даних 2009 року, то цікавим є дослідження частки інвестицій у 2009 році спрямованих на розвиток машинобудування (табл. 3)

Таблиця 3

Інвестиції в основний капітал у 2009 році

Галузі господарства:	Освоєно (використано)		
	тис. грн.	2009 рік	загального обсягу інвестицій у промисловість
Промисловість	832763	58,4	100,0
Машинобудування виробництво машин та устаткування виробництво електричного, лектронного та оптичного устаткування виробництво транспортних засобів та устаткування	32326	51,3	3,9
	21009	54,8	2,5
	11014	50,2	1,3
	303	11,0	0,0

Примітка. Дані отримано зі статистичного щорічника України за 2008 рік [1].

Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності мають велике значення для розвитку області. Хоча як джерело розвитку вони поки що кардинально не впливають на ситуацію в машинобудуванні, проте їх динаміка позитивна та відображена в табл. 4.

За 2006 рік найбільше зріс капітал нерезидентів з Російської Федерації – на 44,9 млрд. дол., Німеччини – на 4,5 млн. дол., Австрії – на 3,7 млн. дол., Віргінських островів – на 2,3 млн., Нідерландів, США, Латвії, Канади, однак загальний обсяг вкладень складав лише 109 млн. дол. Таким чином, вкладення було здійснено 38 країнами в 159 підприємств області, обсяг прямих іноземних інвестицій на одну особу області склав 55,1 дол. Обсяг інвестицій у 2007 році продемонстрував різке зростання на 30,5 млн. дол. або на 279,82% і становив 41,4 млн. дол., що свідчить про суттєве підвищення інвестиційної привабливості регіону. Однак у 2008 році позитивні тенденції пригальмувалися, оскільки відбувся спад обсягу інвестицій до 31,1 млн. дол., тобто на 24,88%. Позитивні результати показують вкладення грошових коштів, оскільки відбувалось постійне їх зростання, як це показано на рис. 2.

Таблиця 4

Іноземні інвестиції у Вінницьку область, млн. дол. США

Показник	Роки		
	2006	2007	2008
Обсяг вкладень	10,9	41,4	31,1
Грошові внески	9,4	25,7	27,9
Рухоме і нерухоме майно	0,9		0,9
Інші види здійснення інвестицій	0,6	15,7	2,3
Нерезидентами вилучено капіталу	2,3	12,0	4,9

Примітка. Дані отримано зі статистичного щорічника України за 2008 рік [1].

Світові економічні події відповідно відбилися і на ситуації з вкладеннями, а в даному випадку з вилученнями нерезидентів, оскільки вони спочатку зросли з 2,3 млн. дол. у 2006 році до 12,0 млн. дол., а потім знизились у 2008 році до 4,9 млн. дол. За аналізовані роки, крім 2008, зріс не тільки обсяг інвестицій, зросла кількість інвестованих підприємств до 161, в яке вкладено засобів з 40 країн світу. Переважна більшість інвестицій надійшла з країн ЄС – 117,8 млн. дол., з країн СНД – 9,0 млн. дол., з інших країн світу – 34,5 млн. дол. Нажаль впродовж досліджуваних років машинобудування не належало до інвестиційно привабливих галузей, чим і пояснюється така мізерна частка інвестування в машинобудування області (табл. 5).

Таблиця 5

Прямі іноземні інвестиції за галузями, 2008 рік, [1]

	Капітал на кінець року, тис. дол. США	Частка в загальному обсязі інвестицій, %
Усього	161300,3	100,0
Машинобудування	459,4	0,3

Машинобудівний комплекс складає велику частку промисловості в області. Питома вага машинобудування та металообробки області в загальному обсязі виробництва складає 8,5%. В області розміщені підприємства верстатобудівної, інструментальної, автомобільної, підшипникової, приладобудівної промисловості, підприємства, що випускають обладнання для сільського, будівельно-дорожного та комунального господарства, для легкої та харчової промисловості. Більшість з них мають середню та низьку металоємність і значну трудомісткість. Машинобудівними центрами є міста: Вінниця (інструментальний, електротехнічний, підшипниковий, тракторних агрегатів та інші заводи), Калинівка (устаткування для цукрових заводів), Могилів-Подільський (машинобудівний завод), Бар (приладобудівний завод та інші), Жмеринка (вагоноремонтний завод).

Підприємствами галузі випускаються трансформатори, вимикачі, електроверетена та пускачі до них (Вінницький інструментальний завод), плафонні ліхтарі, фари для мотоциклів та електроосвітлювальна апаратура для автомобілів (сmt. Сутиски),

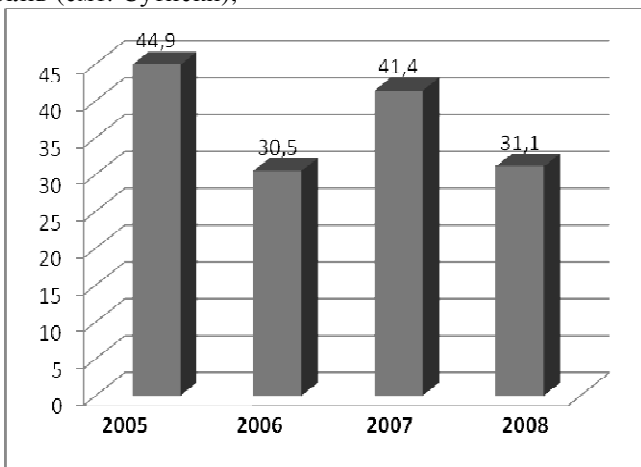

Рис. 2. Розмір інвестицій у Вінницьку область, млн. грн.

кукурудзонантажувачі (Могилів-Подільський машзавод), автоматизовані лінії для харчової промисловості (Барський машзавод) тощо. Кожне

п'яте підприємство області працює в машинобудуванні, правда, більшість з них – малі. Виробляються сільськогосподарські машини, машини для переробки сільгосппродукції, устаткування для обробки інформації, електромашини, апаратура. Найбільш вагомий внесок у машинобудування роблять Жмеринське ТзОВ «Експрес», ВАТ «Вінницький завод тракторних агрегатів», ВАТ «Маяк», ВАТ “Могилів-Подільський машинобудівний завод ім. С.М. Кірова”, ВАТ “Вінницький інструментальний завод”, ВАТ “Брацлав”, ВАТ «Барський машинобудівний завод».

На основі показників діяльності найважливіших підприємств пропонуємо відслідкувати загальні тенденції інвестиційної діяльності в машинобудуванні Вінницької області. Як основну детермінанту обираємо рентабельність, а в якості основних показників використаємо рентабельність активів, власного та залученого капіталу, витрат та продажу (табл. 6).

З розрахованих показників слідуює, що підприємства характеризуються недостатнім рівнем рентабельності, а це свідчить про те, що ці підприємства знаходяться у важкому фінансовому стані. Таким чином, інвестиційна діяльність машинобудівних підприємств – одне з слабких місць економіки Вінницької області, це пов'язано з багатьма причинами: неефективним податковим регулюванням, станом основних фондів підприємств, складністю

Таблиця 6

Оцінка рентабельності підприємств машинобудування Вінничини

Підприємство	Рентабельність, %					
	Рік	активів	власного капіталу	залученого капіталу	витрат	продажу
ВАТ “Вінницький завод тракторних агрегатів”	2005	-8,50	-13,18	-23,96	12,99	-6,68
	2006	-2,05	-3,19	-5,72	12,31	-1,37
	2007	17,84	32,82	39,07	16,01	12,86
	2008	16,42	24,79	48,6	-	-
	2009	ліквідоване				
ВАТ “Барський машзавод”	2005	4,26	4,48	87,74	17,01	3,85
	2006	4,98	5,33	75,13	15,99	3,81
	2007	3,57	3,96	36,36	18,3	3,06
	2008	4,67	5,42	33,63	19,27	3,13
	2009	1,89	2,24	12,18	16,76	1,45

продовження табл. 6

ВАТ “Могилів-Подільський машинобудівний завод ім. С.М. Кірова”	2005	-6,25	-7,12	-51,18	7,37	-11,41
	2006	-10,18	-12,34	-58,27	1,51	-21,94
	2007	-9,07	-11,27	-46,31	4,32	-15,76
	2008	-8,09	-10,54	-34,75	15,60	-9,81
	2009	2,66	-3,60	-10,25	25,61	-4,03
ВАТ “Брацлав”	2005	8,69	11,33	37,42	25,46	5,76
	2006	1,68	2,47	5,23	16,57	0,86
	2007	2,10	3,31	5,70	20,52	0,94
	2008	22,02	32,82	66,87	26,30	6,84
	2009	7,07	12,93	15,59	11,08	2,88
ВАТ “Вінницький інструментальний завод”	2005	-1,67	-6,72	-2,22	21,72	-2,11
	2006	0,41	1,85	0,52	30,78	0,44
	2007	12,34	44,49	68,82	34,43	11,22
	2008	-12,10	-43,06	-16,83	20,10	-11,68
	2009	-15,85	-93,03	-19,10	29,84	-29,76

фінансування за рахунок власних коштів. З огляду на недостатній обсяг інвестицій і збереження цієї тенденції на найближчий час, основним джерелом фінансування інвестиційного процесу підприємств залишаються їх власні засоби (70%), а обсяг інвестицій в основний капітал за рахунок державного та місцевого бюджету становить до 5% [5, С. 108-118].

Таким чином, аналізований період характеризується як наявністю позитивних результатів, так і безліччю проблем. Проблемаю залишається і відсутність достатнього обсягу інвестиційних ресурсів, необхідних для виведення машинобудівної промисловості на шлях інноваційно-конкурентного розвитку. Державні програми інноваційного розвитку часто не забезпечують очікуваних результатів, міністерства і відомства, обтяжені соціальною необхідністю підтримки традиційних виробництв, не мають достатньо коштів для інноваційних перетворень, а недержавні комерційні установи все ще не можуть здійснювати довгострокові проекти, які б забезпечували базові технологічні зміни. Цей етап розпочався у 2000 році, коли розпочалося перше поживлення промисловості, але зберігаються проблеми стосовно зменшення кількості працівників, значної частки збиткових підприємств, підвищення зносу основних засобів, низької рентабельності підприємств. Негативні наслідки некерованих структурних змін призвели до зменшення продукції наукоємних галузей, зокрема машинобудування. Неefективне використання ресурсного потенціалу, структурні диспропорції та висока енергоємність виробництва призводять до погіршення стану машинобудування. Серед факторів, що сприяють ефективному функціонуванню підприємств, виділяють експортний потен-

ціал підприємств та інвестиційну складову. Саме тому збільшення експорту готової продукції є гарантом подальшого розвитку підприємств машинобудівної галузі Вінниччини.

У подальших дослідженнях можна здійснити комплексне дослідження зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на розміри здійснюваних інвестицій в підприємства та розробці основних шляхів подолання вузьких місць інвестиційної привабливості машинобудування області.

- 1.** Статистичний щорічник України за 2008 рік / Державний комітет статистики; за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Українська енциклопедія, 2007. – 552 с.
- 2.** Рудніченко Є.М. Оптимізація витратного механізму машинобудівних підприємств Хмельницької області як запорука стабільного розвитку економіки регіону / Є.М. Рудніченко // Бізнес-економіка, фінанси, облік і аудит. – 2006. – №9. – С. 34-37.
- 3.** Пропозиції щодо основних напрямків залучення інвестицій у Вінницьку область. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://expo.vin.com.ua/uk/main/investment>
- 4.** Захарчин Г.М. Активізація інноваційних процесів підприємств машинобудування на основі фактора інноваційної культури / Г.М. Захарчин // Регіональна економіка. – 2009. – №4. – С. 80.
- 5.** Парасочка С. Про ефективність інвестицій в машинобудування України [Електронний ресурс] / С. Парасочка, В. Хрящевський. – Режим доступу: www.masters.donntu.edu.ua / 2004/fem
- 6.** Макаренко М.В. Фактори позитивного впливу на ефективне функціональне підприємств машинобудівного комплексу України / М.В. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №3. – С. 108-118.
- 7.** Тарасова Н.В. Проблеми розвитку вітчизняного машинобудування / Н.В.Тарасова, В.М. Довбня // Обладнання та техніка для села: ринок, пропозиція, практика використання. – 2007. – №6. – С. 21-28.
- 8.** Стратегічний план економічного розвитку міста Вінниці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vmr.gov.ua/info.aspx&landID-18page
- 9.** Програма залучення інвестицій у Вінницький район на 2006-2008 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vinrda.gov.ua/Invest/Progr.htm>
- 10.** Вишняков В. М. Іноземні інвестиції в Україні. //Матеріали конференції «Економіка підприємства: проблеми теорії та практики». – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. – С. 74-75.
- 11.** Феськів І.М. Іноземні інвестиції в Україні: чи готова Україна до боротьби за інвестиції в нових економічних умовах? [Електронний ресурс] / І.М. Феськів. – Режим доступу: <http://www.credobank.com.ua/news/8465.htm>

Рецензент: д.е.н., професор Вінницького національного технічного університету Мороз О.В.